

Gyönyörű ez a Kosztolányi Rilke-esszéjének stílusára emlékeztető leírás, s igaz is lehetne, ha a Rilke által bemutatott szobor egy Rodin-mű volna, s Rilke nem éppen e vers fogantatásakor lépett volna túl Rodin hatásán. A Rilke-vers eredeti címében azonban az „archaikus” szó egyértelműen a torzó jelzője: ARCHAISCHER TORSO APOLLOS. Be kell azonban vallanunk, hogy a címben olvasható „archaikus” jelző magyarázatára csak elég bizonytalan hipotézissel szolgálhatunk. Hogy e jelző nem felel meg a szobor keletkezési időszakának, arra már utaltunk, s feltételezhető, hogy Rilke is tudta, hogy az általa bemutatott mű nem a görög művészet ősi, kezdeti szakaszából, hanem éppen ellenkezőleg annak túlfinomult, késői, hellenisztikus periódusából való. Miért nevezi mégis „archaikus”-nak? Erre jelenleg csak feltételezéseink vannak:

– Szembeállítás az ÚJ VERSEK első kötetét indító Apolló-sonnettel, melynek címe: FRÜHER APOLLO (KORAI APOLLÓ).

– A cím nyelvi-ritmikai kiegyensúlyozása, a jelzett szó, a „torzó” középpütt áll, és két szótagos. Erre szimmetrikusan helyezkedik el a két jelző, egy minőség- és egy birtokos jelző, melyek közül az első négy, a második három szótagos, s alliterálnak, azaz mindkét jelző ugyanazzal a magánhangzóval kezdődik, míg a jelzett szó első hangja más-salhangzó.

– A művészetnek a versben bemutatott jellegzetességét az „archaikus” jelzővel visszavetíti a művészet őskorába, s ezáltal azt sugallja, hogy a művészet mindig is ilyen volt.

– Végezetül vonatkozhat az „archaikus” szó az utolsó ponttal lezárt felszólító mondat biblikus eredetére. A „*Du mußt dein Leben ändern*” erősen emlékeztet a Tízparancsolat olyan megfogalmazásaira, mint a „*Du sollst nicht töten*” („*Ne ölj*”), „*Du sollst nicht ehebrechen*” („*Ne paráználkodj*”) vagy a „*Du sollst nicht stehlen*” („*Ne lopj*”). A „*Meg kell változtatnod életed*” felszólítás abban az értelemben, ahogy Rilke a teljes értékű életet értelmezi, számára ugyanolyan általános érvényű erkölcsi parancsolat, mint a Biblia előírásai, talán ezért a „*Du*”, a második személyű megszólítás, mint a Szentírásban. Ez a második személy azonban nála magába foglalja az első és a harmadik személyt is, s a segédige megválasztása, mint arról már szó volt, megadja e parancsolatnak a szükségszerűség-ből fakadó indoklását is.

E feltételezések sora talán még folytatható is. E költemény, mint minden igazi művészi alkotás, oly sokrétű, hogy elemzésünket csak kísérletnek tekinthetjük, mely megpróbálta a szöveget Rilkének e vers megírása idején megfogalmazott más nyilatkozatai alapján értelmezni.

Kurdi Imre

## AHOL AZ ANGYAL...

Most, hogy szavainknak végére értünk,  
mi más maradna, mint az ölelés.  
Lehet, talán még ez sem túl kevés,  
de nincs Isten, ki szoritana értünk.  
Így hát marad tovább a régi nóta,

hogy minden dolgot önmaga latol:  
úgy nyer jutalmat, aszerint lakol,  
hogy jobb vagy rosszabb lett-e tegnap óta.  
Hogy bennem sincs meg már az abszolút,  
ez arra kényszerít, hogy szublimáljak,  
és holnap, hogyha elmúlnak a vágyak,  
fogadjam el a testmeleg odút.  
Mondd meg tehát, hogy mit kezdjek magammal,  
ha tudom: hol az angyal állt a karddal...

---

## MINTHA CÉZANNE

Mintha Cézanne festette volna ezt a képet:  
a háztetők ferde síkjait, a gangok  
horizontális, a kémények és antennák szikáran felmeredő  
vertikális egyeneseit, a fentet a lenttel  
összekapcsoló három, igen, pont annyi  
jegyenét, persze épp lombtalanul, az ablakok  
valamely titkos terv szerint elrendezett  
megannyi fénylő négyszögével ágaik között...  
Vagy csak én látom ilyennek, és valójában nem is  
odakint, hanem bennem lakik ez a látvány,  
ez a mértani formákra redukált világ.

Bárdos László

---

## VERLAINE KATEKIZMUST KÉR ÉS KAP A MONSI BÖRTÖNBEN

Ó, Uram! Új Uram! Vágyam kiteljesítve!  
Alig nyújtom kezem, már belesimul, íme,  
a katekizmusod! Taposta mostanig  
a talpam gyilkosan, s most íme, itt lakik,  
cellámban otthonos, mert a jó lelkipásztor,  
megérintve üde hitvágyam szándokától,  
átadta kedvesen, hátha *célt tett* követ.